

Lični dokazi

PRIKUPLJANJE OBAVEŠTENJA

Prikupljanje obavještenja

- Ovlašćenja i radnje policije u izviđaju (čl. 257.) - osnovi sumnje da je izvršeno KD za koje se goni po službenoj dužnosti - policija može da traži obavještenja od građana
- Čl. 259 ZKP – prikupljanje obavještenja
- Policija može pozivati građane radi prikupljanja obavještenja o krivičnom djelu i učiniocu. U Zbog nemogućnosti koncentracije u dužem vremenskom periodu, odnosno zbog brže pojave zamora, potrebno je, tokom obavljanja razgovora, praviti i posebne pauze – npr. u vidu skretanja na one teme koje su detetu (maloletniku) interesantne, pokazivati interesovanje za neki detalj na odeći deteta (maloletnika), u prostoriji i sl.
- Preporučuje, se ton-filmsko, odnosno tonsko snimanje razgovora uređajima koji ne privlače posebnu pažnju i ne remete koncentraciju deteta (maloletnika) sa kojim se razgovor vodi.
- pozivu se mora naznačiti razlog pozivanja i da građanin ima pravo da u prostorije policije dođe zajedno sa advokatom. Prinudno se može dovesti lice koje se nije odazvalo pozivu samo ako je u pozivu bilo na to upozoreno.
- Prikupljanje obavještenja od strane policije od istog lica može trajati onoliko koliko je neophodno da se dobije potrebno obavještenje, a **najduže šest sati**.
- Obavještenja od građana ne smiju se prikupljati prinudno niti uz obmanu ili iscrpljivanje, a policija mora da poštuje ličnost i dostojanstvo građana. Ako građanin odbije da pruži obavještenja on se ne može dalje zadržavati i u tom slučaju se ne primijenjuje pravilo o roku.

Prikupljanje obaveštenja

- Ako pozvani građanin dođe u prostorije policije zajedno sa advokatom, policija će dopustiti da advokat prisustvuje prikupljanju obavještenja od građanina.
- Službena zabilješka ili zapisnik o datom obavještenju
  - pročitće se licu koje je obavještenje dalo.
  - može staviti primjedbe
  - Kopija službene zabilješke ili zapisnika izdatće se građaninu, ako to zahtijeva.
- Građanin se može ponovo pozivati radi prikupljanja obavještenja o okolnostima drugog krivičnog djela ili učinioca, a radi prikupljanja obavještenja o istom krivičnom djelu može se ponovo pozvati uz saglasnost državnog tužioca.
- Prilikom prikupljanja obaveštenja **policija ne može građane saslušavati** u svojstvu okrivljenog, svjedoka ili vještaka.

Prikupljanje obavještenja

- **Prikupljanje obavještenja od lica u pritvoru čl. 260. ZKP**
- Po odobrenju sudije za istragu, odnosno predsjednika vijeća, državni tužilac, a izuzetno i policija kad joj to povjeri državni tužilac, mogu prikupljati obavještenja od lica koja se nalaze u pritvoru ako je to potrebno radi otkrivanja ili razjašnjavanja drugih krivičnih djela i učinilaca.
- Obavještenja će se prikupljati
  - u zatvoru u kojem se okrivljeni nalazi u pritvoru,
  - u vrijeme koje odredi sudija za istragu i u njegovom prisustvu, ili u prisustvu sudije koga on odredi.
  - pravo da prisustvuje branilac okrivljenog ako to pritvoreno lice zahtijeva.
  - Prikupljanje obavještenja će se odložiti do dolaska branioca okrivljenog, ali **ne duže od četiri časa**, a ako branilac ne dođe i bez prisustva branioca.

Prikupljanje obaveštenja

- Kao davaoci obaveštenja i podataka mogu se pojaviti: oštećeni, žrtve, očevici, lica kojima su podaci o događaju poznati po čuvenju, osumnjičeni, stručna lica i sl.
  - lica protiv kojih se vodi krivični postupak - obaveštenja se mogu prikupljati samo zbog:
    - otkrivanja i rasvetljavanja krivičnih dela za koja je to lice osumnjičeno, ali ne i okrivljeno
    - otkrivanja saučesnika
    - otkrivanja izvršilaca krivičnih dela u čijem izvršenju okrivljeni nije učestvovao

Prikupljanje obaveštenja

- Pronalaženje lica od kojih se prikupljaju obaveštenja:
  - zaticanjem lica na mestu ili u njegovoj blizini
  - na osnovu iskaza drugih građana (koji su zatečeni na licu mesta, ili znaju za veze i kontakte određenih lica)
  - na osnovu obaveštenja dobijenih od drugih subjekata
  - na osnovu pronađenih predmeta i tragova
  - na osnovu predmeta i tragova koji potiču sa mesta krivičnog događaja, a pronađeni su kod određenog lica
  - obraćanjem građanima putem sredstava javnog informisanja
  - analizom konkretnog događaja i izvođenjem zaključaka o mogućnosti da određena lica usled svog odnosa sa oštećenim, žrtvom, osumnjičenim, odnosno zbog prisustva na licu mesta, tj. u njegovoj blizini, ili zbog bavljenja određenom profesijom, odnosno iz nekih drugih razloga, mogu dati korisna obaveštenja
  - korišćenjem podataka iz kriminalističkih i drugih evidencija.

Prikupljanje obaveštenja

- Odsustvo procesne forme – poštovanje ličnosti i zabrana prinude, nečovečnog i ponižavajućeg postupanja
- može obaviti na bilo kom mestu (u službenim prostorijama, na licu mesta) i u bilo koje vreme, osim kada je u pitanju prikupljanje obaveštenja od pritvorenika
- Iako imaju obavezu da se odazovu na poziv za obavljanje razgovora, građani **nisu dužni da daju iskaz**, odnosno da prilikom davanja iskaza govore istinu
- Utvrditi razloge zbog kojih odbija da dâ iskaz, odnosno zašto daje lažan iskaz
- Predočiti da će biti predložen, a potom od organa postupka i pozvan kao svedok, da će se morati odazvati na taj poziv, da će u svojstvu svedoka morati da dâ iskaz i da će tokom ispitivanja biti dužan da govori istinu.
- Lice zatečeno na mjestu izvršenja krivičnog djela može se zadržati na do dolaska tužioca, ako bi to lice moglo dati podatke važne za krivični postupak i ako je vjerovatno da se njegovo saslušanje kasnije ne bi moglo izvršiti ili bi bilo skopčano sa znatnim odugovlačenjem ili drugim teškoćama – **ne duže od šest sati**.

Informativni razgovor

- Informativni razgovor:
- **Procesni aspekt:** operativno taktička radnja, nema dokazni karakter (osim jednog izuzetka). Obaveza poštovanja ljudskih prava pri policijskom saslušanju.
- **Kriminalistički aspekt:** Neformalna komunikacija ovlašćenog lica organa unutrašnjih poslova sa građaninom za koga se pretpostavlja da može da pruži informacije u vezi sa razrešenjem određenog krivičnog događaja. Primena raznih metoda vođenja razgovora.
- **Forenzičko-psihološki aspekt:** formiranje iskaza
- **Opšteprisutnost u operativnom radu:** (prikupljanje obaveštenja, provera alibija).

Informativni razgovor

- Pod **saslušanjem/ispitivanjem** se u kriminalistici podrazumeva ona delatnost kojom se utvrđuju i dokazuju krivičnopravno relevantne činjenice putem **uzimanja iskaza i proučavanjem ponašanja ispitanika**.
- **pod iskazom** se podrazumeva “izjava” nastala kao rezultat saslušanja, koju je neko lice dalo u pravnom postupku u svojstvu procesnog učesnika i kojom se utvrđuju činjenice od značaja za primenu prava
- **Formula iskaza: O (opažanje) + P (pamćenje) + R (reprodukcija) = ISKAZ**
- **Zaboravljanje:**
  - U prvih nekoliko sati nakon opažanja proces *zaboravljanja detalja* rapidno se ubrzava
  - Posle nedelju dana postignuta je relativna stalnost na **deset procenata** od prvobitnog sadržaja.
  - Nakon mesec dana ostaju samo konture opaženog
  - Zaboravljanje- nije samo gubljenje detalja, već i zaključivanje, dodavanje, menjanje, ulepšavanje.
  - Ne zaboravljaju svi iste detalje

Informativni razgovor

- Pripremanje razgovora:
- **Prikupiti podatke o ličnosti sagovornika:**
  - u svim slučajevima kada se procenjuje da je njegov iskaz značajan
  - ako se sumnja da je izvršilac
- **Nema uvek vremena za opsežne pripreme** (posebno u ranim fazama i prvim kontaktima)
- **Formula ka uspehu** = priprema + iskustvo + poznavanje kriminalističke taktike, metodike i psihologije + poznavanje ZKP-a + motivisanost
- **Prikupiti podatke o sagovorniku** (osobine ličnosti; KZ evidencija; veza sa kriv. delom; veza sa kriminalnim strukturama, psihičke i fizičke bolesti, narkomanija, lekovi)
- **Proučiti predmet** (dokumentacija sa uviđaja, iskazi drugih lica)

Informativni razgovor

- Napraviti spisak okolnosti koje treba razjasniti
- Razmisliti o formulaciji pitanja - Zlatna pitanja kriminalistike
- Razmisliti o: taktici, nastupu, tehnici
- Gde obaviti razgovor
- Faze razgovora:
  - Uvodna faza (kontaktne pitanja)
  - Faza slobodnog izlaganja
  - Faza postavljanja pitanja

Taktika i tehnika postavljanja pitanja

- Treba ih prilagoditi obrazovanju, intelektualnom nivou i uzrastu
- Pitanja - da budu kratka, razgovetna, razumljiva i jasna;
- Izbegavati visokostručne izraze, pravničke formulacije, apstraktne pojmove i reči sa višestrukim značenjem
- Pitanje treba da obuhvati samo jedan predmet interesovanja
- Pitanje ne treba oblikovati: u vidu *negativne formulacije* (*ne treba izražavati rezervu u mogućnost dobijanja odgovora*);
- Ne treba koristiti prenaplašena, predimenzionirana značenja - bolje upotrebljavati nešto blaže (ali još uvek tačne) formulacije
- Izbegavati izraze koji sadrže neslaganje, pridikovanje i moralne prekore - pojačavaju svesni i nesvesni odbrambeni stav
- Pitanje treba formulirati tako da se ne može zaključiti da ispitivač zna odgovor ili kakav ga odgovor interesuje

Taktika i tehnika postavljanja pitanja

- Pitanja rasporediti: prema prirodnom toku događaja - od apstraktnijeg ka konkretnom, od opšteg preko posebnog do pojedinačnog, od lakših (neutralnih, nespornih) ka težim (kritičnim, neprijatnim, spornim).
- Saslušanje otpočeti sa pristupnim odnosno kontaktnim pitanjima
- Komunikaciju ne treba otpočeti, ali ni završiti sa neprijatnim i teškim pitanjima
- Teška pitanja za pred kraj

Dozvoljena pitanja

- Ona koja se postavljaju u skladu sa zahtevima devet zlatnih pitanja kriminalistike i ne nameću ispitaniku način i sadržinu odgovora

- Iniciranja određenih reakcija

- Aktiviraju se asocijativne veze u svesti ispitanika

- Ostavlja mu se potpuna sloboda pružanja odgovora

- Taktički se „prebacuje lopta“ i čeka i prati njegova reakcija

- Dopunjujuća pitanja

- Precizirajuća pitanja

- Podsećajuća pitanja

- Kontrolna pitanja

Dozvoljena pitanja

- **Dopunjujuća pitanja**
  - Cilj da navedu ispitanika da izloži činjenice ili okolnosti koje je propustilo u svom slobodnom izlaganju
- **Precizirajuća pitanja**
  - Cilj da se lice usmeri na ponovno iskazivanje o nekim činjenicama i okolnostima o kojima se ranije izjašnjavao – da konkretizuje i objasni svoje izlaganje
- **Podsećajuća pitanja**
  - cilj da pomognu ispitaniku da se priseti okolnosti ili činjenica koje je zaboravio - aktiviraju asocijativne veze koje su posredno ili neposredno povezane sa zaboravljenim okolnostima

Dozvoljena pitanja

- **Kontrolna pitanja**

- Izvedena iz informacija za koje ispitivač zna da su istinite i tačne
- Nepružanje tačnih odgovora ili neodgovaranje na ova pitanja može značiti da ispitanik nema saznanja o takvim temama i činjenicama, odnosno da su njegovi odgovori na druga pitanja lažni
- Cilj:
  - da se proverí pouzdanost (verodostojnost) iskaza
  - da se proverí ispravnost procena i sposobnost za pravilno opažanje
  - da se utvrdi postojanje (ne)doslednosti u iskazima (stabilnost sećanja)
  - da se proverí iskrenost u pružanju odgovora
  - da se razobličí ispitanik koji laže
- *Primer: Kada ste ušli u poštu, koliko službenika je bilo prisutno (znamo da je bilo četiri); Koliko ste ukupno novca odneli prilikom razbojništva (znamo tačan iznos novca)*

Dozvoljena pitanja

- Kontrolnim pitanjima *proverava se pouzdanost sećanja* - traži se da se izjasne o činjenicama i okolnostima koje nisu direktno povezane sa predmetom dokazivanja već sa činjenicama objektivne i subjektivne prirode koje su mogle da utiču na kvalitet iskaza
  - Izvor saznanja o relevantnim činjenicama
  - Objektivne okolnosti - vidljivost, položaj i udaljenosti od opaženog objekta, trajanje opažanja
  - Subjektivne okolnosti - psihičko stanje (umor, neispavanost, zamišljenost,) zdravstveno stanje, ispravnost čulnih organa (pomagala za vid i sluh)
  - Razlozi za ispravno opažanje i pamćenje – motivisanost, zainteresovanost, struka koja pomaže ispravnom opažanju i pamćenju
  - Promene na licu mesta nakon izvršenog krivičnog dela
  - Provera ispravnosti ispitanikovih procena – veličine, mere, razdaljina, protek vremena

Dozvoljena pitanja

- Kontrolna pitanja - provera iskrenost ispitanika
  - pitanja o činjenicama koje prethode ili slede KD, ili su sporedne okolnosti povezane sa suštinskim okolnostima KD – situacija događaja
  - Razobličavanje unapred pripremljenih odgovora saučesnika ili svedoka lažnog alibija – međusobne protivrečnosti i neslaganja
  - vremenske prilike , osvetljenost, osobenosti mesta izvršenja i njegovog okruženja, upadljiva ponašanja pojedinaca, njihov izgled, odeća, izgovorene reči, akcenati, tonalitet glasa, raspored ljudi, tačnih mesta na kojima su sedeli ili stajali

Sugestivna pitanja

- Nedoovoljena pitanja
- Direktno ili indirektno upućuju ispitanika na to kakav odgovor treba da pruži, ili kakav se odgovor od njega očekuje
- Ukoliko sećanje na neku činjenicu nije sigurno, sugerirana netačna informacija zamenjuje originalnu i zauzima njeno mesto
- Lakše se ostvaruje sugestija nepravilnim postavljanjem pitanja u pogledu perifernih detalja (npr. boje odeće, auta, ali i postojanja ili nepostojanja određenog saobraćajnog znaka) nego centralnih elemenata događaja
- Sugestivna pitanja su posebno opasna kada ispitanik nije siguran u pogledu činjenica koje je opazio, ukoliko je umoran prilikom saslušanja, uplašen, ako je slabouman, ako je dete
- Lakše se prihvata neistinita sugestija od strane autoriteta - policajac ili sudija kada vode informativni razgovor

Sugestivna pitanja

- Sugestija se ostvaruje: formulacijom pitanja, intonacijom glasa, osmehom, kretnjama, ispoljenim očekivanjima u vidu odobravanja ili neodobravanja, suviše upornim insistiranjem na nekim činjenicama u pogledu kojih ispitanik ne može da se izjasni.
- Sugestivna pitanja - sva ona na koja se može odgovoriti sa "da" ili "ne."
- Sugestija se može ostvariti: prema građaninu, svedoku, veštaku, okrivljenom (periferni detalji, slabouman je, dete, bio je pijan, pod dejstvom droge, psihološki pritisak, sugestibilan)
- Mogu se koristiti izuzetno kao kontrolna pitanja

Sugestivna pitanja

- Vrste sugestivnih pitanja
  - Potpuno disjunktivna pitanja
  - Nepotpuno disjunktivna ili alternativna pitanja
  - Ekspektativna ili iščekujuća pitanja
  - Odlučna pitanja
  - Kaptiozna pitanja i
  - Nadovezna pitanja
- **Potpuno disjunktivna pitanja**
  - Ne dopuštaju drugi odgovor osim sa „Da“ ili „Ne“.
  - „Da li je učinilac imao u ruci pištolj ili ne?“ „Da li je žena imala šešir na glavi ili nije?“
  - Nesiguran ispitanik podleže sugestiji i obično odgovara sa „Da“

Sugestivna pitanja

- **Nepotpuno disjunktivna ili alternativna pitanja**
  - Ne isključuju i druge mogućnosti koje nisu obuhvaćene pitanjem - sugestija je u tome što određuju granice u okviru kojih se najčešće kreće ispitanik koji nije potpuno siguran u svoje sećanje
  - Alternativa može biti dvojna ili višestruka
  - Ispitanik linijom manjeg otpora opredeljuje se za jedno od ponuđenih rešenja
  - Stvarno činjenično stanje možda uopšte nije obuhvaćeno ponuđenim alternativama
- **Ekspektativna ili iščekujuća pitanja**
  - Upućuju ispitanika na to kakav se odgovor od njega očekuje i mogu da budu formulisana u potvrdnom ili odrečnom obliku.
  - „Zar ne, on je to njemu rekao“? „Zar ne, on nije to njemu rekao“?
„Nije li u njegovom kaputu pronađen ukradeni novčanik“?
  - U kombinaciji sa ovakvim pitanjem je i autoritet lica koje postavlja pitanje, čime se pojačava pritisak

Sugestivna pitanja

- **Odlučna pitanja**
  - Direktno sugeriraju odgovor ispitaniku
  - „*Da li je automobil iz kojeg je izašao razbojnik bio crven*“?
  - Ovako formulirano pitanje direktno utiče na falsifikovanje sećanja
  - Ispitanik koji nije siguran, jer u njegovom sećanju postoji praznina u odnosu na konkretnu činjenicu, odgovoriće sa „Da“
- **Kapciozna pitanja**
  - Polazi se od pretpostavke da je neka činjenica utvrđena, iako nije
  - Nametanje određene pretpostavke od koje se polazi u postavljanju pitanja kao poznate
  - „*Koliko godina je Milan mlađi od Žarka?*“ „*Da li je kravata okrivljenog bila plava?*“
  - Skrivena zamka - neiskreni ispitanik negira da zna neke činjenice pa se može „izleteti“ i reći ono što mu je poznato (s obzirom na to da mu je sećanje konkretno)

Sugestivna pitanja

- **Nadovezujuća pitanja**
  - Temelje se na dobijenim odgovorima na prethodna sugestivna pitanja, tako da se njima dalje napreduje u procesu iskrivljavanja ispitanikovog sećanja
  - Ispitivač je nakon sugestivnog pitanja: „*Da li je kaput okrivljenog bio crn ili siv?*“ dobio odgovor: „*Siv*“. Nadovezujuće pitanje bi bilo: „*Pokažite mi koliko je dugačak bio sivi kaput okrivljenog?*“ A u stvarnosti okrivljeni je nosio plavu jaknu.

Dokumentovanje prikupljanja obaveštenja

- Sačinjavanje službene beleške ili izveštaja
- Svojeručno napisana izjava ispitanika
- Tonsko ili tonfilmsko snimanje
- Kombinovanje metoda dokumentovanja
- Zabrana korišćenja u postupku kao dokaza – čak i posrednim putem (saslušanjem o obaveštenjima koja su data policiji)
- Veliki operativni ali ne i dokazni značaj
- Koriste se prilikom postavljanja, proveravanja, modifikovanja i eliminisanja kriminalističkih verzija
- Prikupljena obaveštenja usmeravaju pronalaženje materijalnih dokaza
- Tužilac ima uvid u sadržinu prikupljenih obaveštenja – odluka o sudbini krivične prijave